

УДК 378.147

Любов Філіппова, старший викладач кафедри інформаційних систем і технологій
Національного університету державної податкової служби України,
аспірантка Інституту професійно-технічної освіти АПН України,
м. Київ

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ”

На основі теоретичного аналізу наукової психолого-педагогічної літератури автором розкрито сутність поняття “педагогічні умови”, доведена його багатозначність і складність та визначені педагогічні умови формування інформаційної культури майбутніх економістів.

Ключові слова: умови, педагогічні умови, інформаційна культура.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток ринкових відносин у країні та активізація економічних процесів обумовлюють зростання вимог до рівня підготовленості майбутніх економістів ВНЗ, тому що фахівці цього профілю є стратегічним ресурсом та інтелектуальним потенціалом суб'єктів господарювання. Питанням удосконалення процесу професійної підготовки спеціалістів в умовах вищої школи присвячено низку наукових досліджень.

Сьогодні від вищої професійної освіти вимагається формування самостійної, відповідальної, соціально активної особистості, яка була б здібна до вирішення виробничих і соціальних проблем, володіла високим рівнем інформаційної культури (ІК).

Вивчення теорії і практики підготовки майбутніх фахівців економічного профілю показує, що формування інформаційної культури в ході освоєння професійної діяльності не завжди реалізується, оскільки відсутнє адекватне системне і технологічне підкріплення цього процесу, що в значній мірі позначається на якості підготовки випускників. Через це проблема формування інформаційної культури в ході професійної підготовки майбутніх фахівців стає актуальним напрямом педагогічної теорії і практики.

Як свідчать результати теоретичного аналізу наукових джерел вона достатньо емка і неоднозначна. Її понятійний базис знаходиться на перетині дослідницьких полів педагогіки, філософії, психології, соціології, фізіології. В зв'язку з цим визначальне значення мають праці Л. Аліфєрової, В. Андрєєва, Б. Гершунського, В. Канке в яких розкриваються концептуальні основи проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців.

Дослідження даної проблеми здійснюється за декількома напрямками: роль інформаційних технологій в інтелектуальному розвитку особистості (В. Андрєєв, А. Венгеров, А. Ершов та ін.); використання інформаційних технологій в освіті (С. Архангельський, Б. Гершунський та ін.); формування інформаційної культури особистості (С. Андрєєв, С. Бешенков, М. Вохришева, А. Гречихін, Н. Зінов'єва, Е. Медведева, Б. Семеновкер та ін.); застосування інформаційних технологій, для формування засобу контролю (Ю. Шрейдер, І. Якиманська та ін.); дослідження окремих питань викладання конкретних дисциплін у процесі професійної підготовки спеціалістів-економістів (Г. Алексєєва, Р. Жариков, М. Коляда та ін.). Особливо актуальна проблема формування інформаційної культури для професійної підготовки майбутніх економістів, оскільки із зміною вимог до обліку, аналізу і статистики звітності змінюються і вимоги до професійної підготовки фахівців.

Незважаючи на це, слід зазначити, що потребують додаткового опрацювання питання комплексу педагогічних умов, які визначають економічне виховання та особистісно-орієнтовану підготовку майбутніх економістів у контексті основних категорій педагогіки.

Формулювання цілей статті. Спроба визначити сутність та зміст поняття “педагогічні умови” стосовно процесу формування інформаційної культури майбутніх економістів у вищій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним поняттям нашого дослідження виступають “педагогічні умови” формування інформаційної культури майбутніх економістів.

Вивчивши теоретичні підходи до проблем формування інформаційної культури студентів,

Л. Нестерова зазначає, що в умовах швидко зростаючих потоків інформації і процесів інформатизації в суспільстві з'являється все більше визначень поняття “інформаційна культура” [10, 76].

Аналіз наукових підходів до розгляду даного поняття свідчить, що інформаційна культура – це явище особливої якісної складності, обумовлене не тільки станом науково-технічного прогресу, електронними засобами обробки, збереження і передачі соціальної інформації, це, насамперед, складна діяльнісна інфраструктура, що пронизує всі історичні епохи і цивілізації, усі сфери людської діяльності і всі стадії розвитку індивіда як соціальної істоти й особистості.

Вона підкреслює, що “проблема формування інформаційної культури, особливо на етапі вузівської підготовки”, визнана завданням професійної педагогіки в сучасних умовах розвитку і становлення інформаційного суспільства.

Аналіз діяльності студентів дозволив Л. Нестеровій дійти висновку, що “спеціалісту необхідна висока інформаційна культура для прийняття різних управлінських рішень” [10, 77].

Це вимагає від студентів системи знань про інформаційні закони і закономірності, які об'єктивно діють в суспільстві, сформувані об'ємний тезаурус та інформаційний світогляд, що буде сприяти надбанню оптимальних норм поведінки особистості в умовах неповної і недостовірної інформації.

Особливе місце у формуванні інформаційної культури майбутнього економіста відводиться педагогічним умовам, які позитивно впливають на професійний рівень майбутніх економістів, їх творчу самореалізацію, на удосконалення їхньої діяльності, сприяють його різносторонньому розвитку, науково-педагогічні дослідження на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у професійній діяльності, що забезпечить ефективність вказаного процесу. Ефективність педагогічного процесу залежить від умов, у яких він проходить.

Перш ніж розглянути педагогічні умови формування інформаційної культури майбутнього економіста, розглянемо лексичні значення окремих понять.

У філософському словнику “умова” визначається як категорія, в якій відображено універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає і існує [14, 703].

Умови складають те середовище, в якому виникає, існує і розвивається те або інше явище або процес. Без цього середовища вони не можуть існувати.

У психології під “умовою” розуміють сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища [6, 206].

Отже, умова – це відносно зовнішнє предмету різноманіття об'єктивного світу.

У практиці розрізняють необхідні і достатні умови. Необхідні умови – це ті умови, які мають місце всякий раз, коли виникає якась дія. Достатні умови – це ті умови, які неодмінно викликають дану дію.

Використовуючи термін “педагогічний”, ми будемо дотримуватися його значення, пов'язаного з процесом формування фахівця, який буде навчатися за визначеною сукупністю умов.

У педагогіці існують різні підходи до визначення змісту поняття “педагогічні умови”. Так, О. Назарова визначає педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, які направлені на рішення дослідницьких завдань [8].

Педагогічні умови – це відповідні фактору педагогічні обставини, які сприяють (або протидіють) прояву педагогічних закономірностей, обумовлених дією факторів [2, 80].

І. Аксаріна, погоджуючись із визначенням А. Найн [9], визначає педагогічні умови таким чином: “педагогічні умови є сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і прийомів підвищення ефективності навчально-виховного процесу і матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне рішення поставлених в дослідженні і проєктованих завдань”. Вона зазначає, що до педагогічних умов можна віднести ті, які свідомо створюються в освітньому процесі і повинні забезпечувати найбільш ефективне протікання цього процесу [1, 12].

Досліджуючи педагогічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій в самоосвіті фахівців, Є. Ганін пропонує розуміти під поняттям “педагогічні умови” сукупність взаємозв'язаних умов, необхідних для створення цілеспрямованого виховного і освітнього процесу з використанням сучасних інформаційних технологій, що забезпечують формування особистості із заданими якостями [4].

З точки зору А. Багдуєвої, педагогічні умови – це обставини процесу навчання і виховання, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей [3, 12].

Комплексом заходів, спрямованих на інформатизацію освітнього простору вважає

педагогічні умови формування інформаційної культури Н. Лантух. Це: розробка змісту освіти на основі інтеграції нових інформаційних технологій; застосування в освітньому процесі разом з традиційними проблемними та ігровими методами навчання, методів, заснованих на застосуванні нових інформаційних технологій, таких як комп'ютерне моделювання, технології локальних і мережних баз даних і знань; розвиток внутрішньоособистісної готовності студентів до формування інформаційної культури шляхом виявлення і використання стимулів активізації пізнавальної діяльності студентів із застосуванням різних нових інформаційних технологій, які вибираються від типу особистості; вироблення певного стилю педагогічної діяльності викладачів, орієнтованого на формування інформаційної культури у студентів [7, 9].

Як сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів розглядають педагогічні умови Н. Пархоменко, Р. Серьожнікова і Л. Яковичка [13, 40].

З точки зору психолого-педагогічних досліджень, педагогічними умовами вважаються “обставини, від яких залежить і відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей” [5, 291].

До педагогічних умов формування ІК техніків-програмістів О. Романишина віднесла: створення інформаційного середовища; використання інформаційних технологій з метою збору, обробки, зберігання та використання інформації; активізація самостійної пізнавальної діяльності студентів; володіння технологіями створення програмних продуктів [12, 13].

Досліджуючи проблему формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки, О. Повідайчик обґрунтувала низку педагогічних умов, реалізація яких позитивно впливає на підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Йдеться про створення інформаційного середовища; забезпечення професійної спрямованості дисциплін; розробку та використання модульних програм курсів; забезпечення взаємозв'язку між фаховими та загальними дисциплінами [11, 16].

Отже, науковці дають різне трактування поняттю “педагогічні умови”. Їх розглядають як характеристику педагогічного середовища; обставини, необхідні для перебігу педагогічного процесу; фактори, шляхи, напрями останнього; його уявні результати; форми, методи, педагогічні прийоми.

Вважається, що до педагогічних умов можна віднести ті, які свідомо створюються в навчальному процесі і повинні забезпечувати найбільш ефективне протікання цього процесу.

Таким чином, під педагогічними умовами формування інформаційної культури майбутніх економістів розуміємо сукупність взаємопов'язаних заходів, необхідних для створення цілеспрямованого освітнього процесу з використанням педагогічного забезпечення, розробленого засобами мультимедійних технологій.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з предмета дослідження та експериментальні дані дали підставу нам виділити сукупність таких педагогічних умов:

- створення сприятливого інформаційно-насиченого середовища;
- сформованість у майбутніх економістів потреби в оволодінні інформаційною культурою;
- формування у майбутніх економістів мотивації до вивчення і використання ІКТ в професійній діяльності;
- забезпечення моніторингу процесу формування ІК майбутніх економістів;
- виховання у майбутніх економістів потреби до постійного самовдосконалення.

Висновки з даного дослідження. Підводячи підсумки розглянутих проблем, слід відзначити: велику роль фахівців економічного профілю як стратегічного ресурсу та інтелектуального потенціалу суб'єктів господарювання в сучасних ринкових умовах; уточнення сутності та змісту поняття “педагогічні умови” в контексті особистісно орієнтованої професійної підготовки економістів та виділення комплексу цих умов.

Проте, не дивлячись на різносторонність виконаних досліджень і їх безперечну теоретичну і прикладну значущість, слід зазначити, що формування інформаційної культури в умовах професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю залишається відкритою для теоретичного осмислення і експериментального вивчення. Конструювання в зв'язку з цим нових технологічних рішень сприятиме, на наш погляд, розширенню і збагаченню дослідницького поля педагогічної науки і дозволить підвищити рівень інформаційної культури студентів.

1. Аксарина И.Ю. Педагогические условия адаптации выпускников школ на этапе перехода от общего к высшему профессиональному образованию:

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 / ГОУ ВПО "Курганский государственный университет". – М., 2006. – 19 с.

2. Бабанский Ю.К. Интенсификация процесса обучения. – М.: Знания, 1987. – С. 80.

3. Багдугева А.В. Педагогические условия формирования профессиональной готовности будущих специалистов с использованием информационных технологий (на примере специальностей кадастрового профиля): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 / Бурятский гос.ун-т. – Улан-Уде, 2006. – 23 с.

4. Ганин Е.А. Педагогические условия использования современных информационных и коммуникационных технологий для самообразования будущих учителей / <http://ito.edu.ru/2003/VII/VII-0-1673.html>.

5. Загребельна Л.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів у економічних навчальних закладах / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фіхівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // зб. наук. пр. – Випуск 8 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ООО "Планер", 2005. – 547 с.

6. Коняхов Н.И. Словарь-справочник практического психолога. – Воронеж: Из-во НПО "МОДЭК", 1996. – 224 с.

7. Лантух Н.И. Педагогические условия формирования информационной культуры у старшеклассников в системе "лицей-вуз": автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук:

13.00.01 / Северо-Кавказский гос.техн.ун-т. – Ставрополь, 2006. – 23 с.

8. Назарова О.Л. Новые информационные технологии в управлении качеством образовательного процесса в колледже / О.Л. Назарова // Информатика и образование. – 2003. – № 11. – С. 79 – 84.

9. Найн А.Я. Инновации в образовании: Монография. – Челябинск: ИПР МО РФ, 1998. – 288 с.

10. Нестерова Л.В. Формирование информационной культуры будущих инженеров лесного комплекса в процессе гуманитарной подготовки: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Брянский государственный университет, 2002. – 227 с.

11. Повідайчик О.С. Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Ужгородський національний ун-т. – Тернопіль, 2007. – 20 с.

12. Романишина О.Я. Формування інформаційної культури студентів коледжів технічного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний ун-т. ім. В.Гнатюка – Тернопіль, 2007. – 16 с.

13. Серьожнікова Р.К., Пархоменко Н.Д., Яковичка Л.С. Основы психологии и педагогики. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 243 с.

14. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. – 2 вид., перероб. і доп. – К.: Головна редакція УРЕ, 1986. – 800 с.

Стаття надійшла до редакції 17.07.2009

УДК 329.78

Іван Василиків, інженер-програміст
"Молодь і ринок"

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Стаття присвячена висвітленню соціально-економічної ситуації в Україні, з якою на сучасному етапі розвитку зустрічається молода людина з проблемами раціонального та перспективного вибору майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: молодіжна політика, сільська молодь, молодіжний рух, Пласт.

Актуальність теми. Успішне вирішення завдань ефективного функціонування й подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва першочергово залежить від формування справжнього господаря на українській землі, раціонального розподілу й використання трудових ресурсів, серед яких чільне місце займає сільська молодь. Лише високий рівень її трудової активності й зацікавленості в результатах своєї

праці забезпечить відродження аграрного сектору економіки, сприятиме підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції й загальному розвитку держави.

Важливі зміни характеру й змісту праці, що відбуваються нині в сільському господарстві, висувують підвищені вимоги до професійних здібностей молоді. Тому провідними напрямками діяльності суспільства повинні бути не тільки підготовка підростаючого покоління до праці,